

Přípravky na ochranu rostlin + ochrana zdraví zranitelných skupin

Zdeňka Trávníčková
Státní zdravotní ústav (SZÚ)

41. jednání Koordinační pracovní skupiny pro plnění
Národního akčního plánu k bezpečnému používání,
pesticidů v ČR; 4. 6. 2019.

Nebezpečnost POR

POR = přípravky na ochranu rostlin

Klasifikace POR v ČR podle nařízení CLP:

podle přehledu POR hodnocených v SZÚ (2012 - 2015) + „rámcově“ platí stále

cca 95% a ↑ - **nějak nebezpečné**

(téměř vše nebezpečné pro ŽP)

cca 80-85% - **nebezpečné pro zdraví**

to však neznamená, že je nelze používat, ale...

při používání je třeba dodržovat určité obecné požadavky na bezpečnost (jako při nákladní s „chemií“) a požadavky uvedené na etiketě POR (zdraví, ŽP)

Nebezpečnosti pro zdraví - POR na trhu v ČR

- 30% **senzibiliz.** při styku s kůží (H317 alergic. kožní reakce) + 19% není klasifikovaných jako senzibilizující, ale **obsahují senzibilizující složku senzibiliz. kůži** (EUH208); sečtou-li se POR s H317 a EUH208, pak téměř 1/2
- 22% způsobujících vážné **podráždění očí** (H319) + 10% způsobujících vážné **poškození oka** (H318)
- 21% **akutně toxických** v kategorii 4 **při požití** (H302)
- 18% **karcinogenních** v kategorii 2 = podezření (H351)
- 16% **toxických pro reprodukci** v kategorii 2 (H361)
- 14% dráždivých **kůži** (H315) + dalších 3% mohou způsobovat její vysušení nebo popraskání po opakované expozici
- 14% akutně toxických v kategorii 4 **při vdechování** (H332) pod 10% pak jsou zastoupeny POR s **dalšími** vlastnosti jako: nebezpečné při vdechnutí (H304); dráždivé pro dýchací cesty (H335); toxické pro specif. cíl. orgány po opakované expozici (H373), akutní toxicita kategorie 1 nebo 2...i **Repr. 1B** s H360

Osoby, které mohou být ovlivněny POR

- **Operátoři** - přímo nakládají s POR
- **Následní pracovníci** - kontrola, zelené práce, sklizeň
- **Konzumenti** - rostlin, produktů, krmných zvířat
- **Náhodně se vyskytující** (*bystanders*) - v místě a době aplikace
- **Obyvatelé území / místní obyvatelé** (*rezidenti*) - žijí či trvale se vyskytují v dané lokalitě

Zranitelné skupiny - osoby vyžadující zvláštní pozornost při posuzování bezprostředního a dlouhodobého účinku POR na lidské zdraví. Patří k nim těhotné a kojící ženy, nenarozené děti, kojenci a děti, starší osoby a pracovníci a místní obyvatelé, kteří jsou dlouhodobě vystaveni vysoké koncentraci pesticidů.

podle nařízení (ES) č. 1107/2009

Co jsou oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel?

§2 zákona* (+ čl. 12 směrnice 2009/128/ES) – zejména veřejné parky nebo zahrady, veřejná prostranství uvnitř obcí, hřbitovy (*nový termín pohřebiště*), sportoviště, rekreační plochy, areály škol nebo školní pozemky, dětská hřiště, areály zdravotnických zařízení, zařízení poskytující léčebnou péči nebo kulturní zařízení.

v ČR se za tyto oblasti považují také: domy (tj. rodinné domky, ale i bytové domy), resp. jejich okolí, zahrady, pozemky včetně přístupové cesty využívané místními obyvateli

a podle místních podmínek: cyklostezky, značené turistické cesty, polní cesty, lesní porosty, silnice...

NE: dálnice, vyšlapaná cesta v poli (*ke zkrácení cesty*)

hřbitovy

sportoviště

parky nebo zahrady

veřejné prostranství uvnitř obcí,
trávník, stromy/keře, dlažba

Možnosti ochrany zranitelných skupin I.

- **výběr přípravků** (pokud možno ↓ nebezpečné)
- **proškolení osob**, které s POR nakládají (OZ POR se zaměřením)
- **správný způsob aplikace**
především výběr vhodné techniky + její seřízení,
povětrnostní podmínky,
pracovní rychlost,
vypínání na souvratích,
dodržování dávky POR a ředění,
vhodná likvidace obalů/zbytků ...

Možnosti ochrany zranitelných skupin II.

- **uzavřít objekt**, je-li to možné (např. hřbitovy = pohřebiště, parky, zahrady u zámků, sportoviště, školní hřiště ...)
+ **ochranná lhůta** pro vstup (OL) – pracovníků nebo/a zranitelných skupin osob
- **nejde-li uzavřít**, aplikovat **v době**, kdy je nejmenší (*ideálně žádný*) pohyb osob
+ vhodné **označení** ošetřené plochy/stromů...

+ dále vhodné informovat místní „radnici“ (*tam vyděšené maminky volávají*)

na kraji obce – domy se zahradami

hranice oblasti využívané zranitel. skupinami obyvatel (není-li jeho pruh)

okraj ošetřovaného pozemku

zastávka u hřbitova + přístupová cesta od města, na cestě dokonce lavičky

znač. turistic. cesta ke kostelu za obcí lidé tam běžně chodí

Možnosti ochrany zranitelných skupin III.

- **ochran. vzdálenosti k ochraně zdraví lidí (OV)** v hodnocení SZÚ **od poloviny r. 2015** (= *t.č. určité přechodné období*)
předpoklad bude u cca 1/3 POR (*tj. ↓ než OV voda*)
 - **nejčastěji 5 metrů od hranice oblasti využívané zranitelnými skupinami obyvatel**
 - méně často 10 m - výjimečně 20 m
 - nebo najednou několik OV (pro pole / pro sad)
 - zcela výjimečně 20 m (*u CMR1 - t.č. v praxi toxické pro reprodukci kat. 1B = pravděpodobný účinek na člověka*):
Ochranná vzdálenost, neošetřená tímto přípravkem, ¹⁰
od okraje ošetřovaného pozemku je 20 metrů.

Zákon § 52b – řešení „do přehodnocení“ POR

3) Na pozemcích, na nichž se nachází oblasti využívané širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel podle čl. 3 odst. 14 nařízení (ES) č. 1107/2009, a na zastavěných stavebních pozemcích (dále jen "vymezené území") a v jeho okolí do vzdálenosti **20 metrů** je zakázáno, **není-li na etiketě přípravku uvedena vzdálenost delší**, aplikovat přípravky

a) karcinogenní se stan. větou o nebezpečnosti **H350** nebo **H350i**,

b) mutagenní v zárodečných buňkách se standardní větou o nebezpečnosti **H340**,

c) toxické pro reprodukci se standardní větou o nebezpečnosti **H360** včetně doplňujících kódů,

d) senzibilizující dýchací cesty se standardní větou o nebezpečnosti **H334**,

e-h) ... totéž se staršími větami R45 nebo R49, R46, R60, R61 nebo R42.

Hranice vymezeného území **může obec** v odůvodněných případech nařízením obce rozšířit (*co v obci patří mezi tyto plochy*); takto rozšířené hranice musí být vedeny po hranicích parcel.

Ochranné vzdálenosti „zdraví lidí“

- 2016 **SZÚ zaslalo na MZe návrh** na možnou příručku k OV-lidé, odpověď: MZe nemá zájem ☹.
- 2016-18 **SZÚ jednalo s MZd**: nemá finance
- **na web SZÚ**

www.szu.cz/tema/ochranna-opatreni-k-ochrane-zdravi-mistnich-obyvatel (vloženo VII/2016)

www.szu.cz/tema/ochrannne-vzdalenosti-k-ochrane-zdravi-lidi (vloženo III/2018)

- **2018 jaro - diskuze se zástupci ÚKZÚZ**

SZÚ připravil podrobnější **materiál (11 str.)**
pro potřeby pracovníků ÚKZÚZ

„Ochranné vzdálenosti k ochraně zdraví lidí“
příklady s názvy konkrétních přípravků a odkazy na společnou databázi

Ochranné vzdálenosti „zdraví lidí“

- 2018 únor - po dohodě Min. zdravotnictví a SZÚ byla stanovena **témata pro doplňující školení k prodloužení odborné způsobilosti** pro nakládání s POR, část „ochrana zdraví lidí“, na roky 2018-2019.
- 2018 duben - SZÚ + MZ **aktualizována témata pro odbornou přípravu pro nakládání s POR** podle vyhlášky č. 206/2012 Sb., ve znění vyhlášky č. 17/2018 Sb. - část „ochrana zdraví lidí“.

„OV zdraví lidí“ jedním z povinných témat pro základní kurz i doplňující školení OZ POR

www.szu.cz/tema/materialy-pro-skolitele-por-ochrana-zdravi

Možnosti ochrany zranitelných skupin IV.

Nařízení (ES) č. 1107/2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh – **čl. 31 Obsah povolení**
Odst. 4 Požadavky uvedené v odst. 2 (*tj. požadavky v povolení*) mohou zahrnovat:

- b) **Povinnost informovat** před použitím přípravku **sousedy**, kteří by mohli být vystaveni úletu aplikační kapaliny a kteří **požádali o to**, aby byli informováni.

**Jak toto uchopit a
v odůvodněných případech realizovat?**

Povinnost informovat sousedy

někde dobrovolné doporučení (*např. Polsko*)

ČR

- vhodné dobrovolné doporučení v rámci dobrých sousedských vztahů (*někde to funguje*)
- u CMR1- t.č. v praxi toxické pro reprodukci kat. 1B – uváděno na etiketě již nyní (*omezený počet POR*)

Právně není t. č. „informovanost“ stanovena:

- jak se mají sousedé dotazovat; jak se dozvědí, že se mohou dotazovat, že mají právo na informace
- ani zpětně jak „osoby aplikující“ je mají informovat

Navrhnout, zvolit a právně zakotvit způsob, který bude pro obě strany akceptovatelný.¹⁵

Povinnost informovat sousedy

Podle místních podmínek může být žádoucí předem **upozornit** vlastníky objektů a ploch v blízkosti oblastí, které mají být ošetřeny POR (tj. **sousedy**, kteří by **mohli být vystaveni úletu aplikační kapaliny**) – **KOHO?**

např. 1-2 dny předem
hromadný e-mail
(↓ náklady),
nebo SMS (týká-li se
to mála osob)
nebo lístek do poštov.
schránky → **zvolit podle vzájemné dohody**

Příklad – proč informovat

mateřská škola těsně sousedí s polem

(v praxi časté hlavně v obcích, které se rozšiřují)
děti v den aplikace a den poté

(OL záleží na přípravku)

- upravit režim dne v MŠ
- hrát jinde *(je-li to možné)*
- popř. omezit se větrání, hlavně z dané strany

Nelze po nich vyžadovat používání např. OOPP na jejich vlastním pozemku jen proto, že se vedle na poli stříká.

Další možné opatření: zelený pás mezi pozemky
(keře, t.č. blíže nespecifikováno); diskuze či domluvy

Jak informovat + jak toto uvést v praxi

- již nyní na etiketách některých POR
- někde funguje na základě dobrých vztahů
- ale ... nelze vyloučit, že tlak na „informovanost“ bude větší než dnes

**Uvítáme návrhy, chceme otevřít diskuzi,
součinnost při řešení tohoto problému.**

Pro připomenutí: požadavek v nařízení EU (r. 2011)

Při novele zákona 2016/17 diskutováno s MZe, pro ně tehdy toto novinka.

Do zákona se „informovanost“ nedostala (prozatím).

Závěr

- je třeba **chránit zdraví všech skupin** včetně zranitelnými skupinami obyvatel
- **některá opatření požadována již nyní** jako podmínka pro povolení (resp. omezení v etiketě - OV)
- **otevřít diskuzi** k povinnosti **informovat** sousedy

Kontakt:

MUDr. Zdeňka Trávníčková, CSc.

Státní zdravotní ústav,

Šrobárova 48, 100 42 Praha 10

tel. 267 082 673, zdenka.travnickova@szu.cz